ŠKÁLA DOBRODRUŽNOSTI

Kristína Komersová, Veronika Kopistová, Lucie Rudolfová

Dobrodružnost jako osobnostní rys

Každý člověk považuje za dobrodružnou aktivitu něco jiného, a tak se toto pojetí může individuálně lišit. Obecně se však jedná o takové situace, které by mohly negativně ovlivnit průběh akce. Člověk se však těmto situacím nevyhýbá, naopak je vítá a touží po nich (Šváb, nedat.).

Pokud si představíme dobrodružného člověka, nejspíš se nám vybaví zapálený cestovatel, který zkouší různé extrémní sporty a ničeho se nebojí. My jsme se do naší škály rozhodly zařadit tyto typické ukazatele, ale zároveň jsme zařadily i aktivnost a chuť riskovat a zkoušet nové věci.

Zkoušení nových věcí je odborným názvem „Novelty seeking“, jedná se o to, že lidé, kteří mají tuto vlastnost ve velké míře, vyhledávají fyzické napětí a/nebo nové zážitky, které se týkají všemožných oblastí a jsou často neobvyklé. Tito lidé jsou ochotní kvůli těmto aktivitám podstoupit určité riziko, přitahuje je novost a nevšednost, chtějí si co nejvíc rozšířit své obzory a mohou mít kreativní a neobvyklé myšlení. Nemusí se nutně jednat jen o zážitky, ale i o nové situace, lidi, místa a pocity (Zelenáková, 2017).

Dobrodružností se zabýval již Eysenck ve svém dotazník IVE, který charakterizuje osobnost ve škálách Impulzivita, Dobrodružnost a Empatie. Tento dotazník obsahuje 54 otázek, jeho administrace trvá přibližně 15 minut a obsahuje položky jako například „Bavilo by vás vodní lyžování?“. Respondent poté odpovídá „ANO“ nebo „NE“ (Eysenckův dotazník IVE, nedat.).

Dobrodružnost souvisí s temperamentem daného jedince. Temperament je spojován s emocemi, vzrušivostí či snahovou vzrušivostí. Je to citlivost jedince vůči emociogenním situacím, tendence ke změnám nálad a změnám obecně (Nakonečný, 2013). Projevuje se prudkostí, pomalostí a živostí. Dá se předpokládat, že dle klasického pojetí temperamentu, se budou mezi dobrodružnými jedinci často vyskytovat cholerici a sangvinici. Cholerik je totiž silně vzrušivý, reaguje impulzivně a nerozvážně. Sangvinik rychle mění zaměření, je vesele laděný, lehkovážný a nestálý (Nolen-Hoeksema, Fredrickson, Loftus, Wagenaar, 2012).

Dobrodružství je hojně využíváno i v terapii. Dobrodružné aktivity jako plavba na kánoích, lezení na skalách a umělých stěnách mohou pomoci v pocitu nezávislosti a posílení sebedůvěry. To se využívá hlavně v organizaci „Power To Be“ v Kanadě, která využívá dobrodružných aktivit k rozvoji, terapii a integraci osob se speciálními potřebami (Petrová, Kudláček, 2014).

Tvorba položek a testových škál

Před začátkem tvorby položek jsme se zamyslely nad tím, co vše by mohlo pod dobrodružnost spadat a co ji nejlépe vystihuje. Z našich závěrů jsme poté vytvořily facety. Náš konstrukt pokrývá cestování, aktivnost, novelty seeking, aktivity spojené s adrenalinem, riskování a odvahu.

Jako formát položek jsme zvolily tvrzení, přičemž respondenti měli za úkol ohodnotit, jak moc se s daným tvrzením ztotožňují. K tomuto výběru jsme neměly žádný speciální důvod.

Pro odpovědi jsme zvolily škálu o 5 stupních, přičemž 1 = zcela vystihuje, 2 = spíše vystihuje, 3 = nevím, 4 = spíše nevystihuje a 5 = vystihuje. Zvolily jsme 5 stupňů, jelikož se často nedá jednoznačně odpovědět „ano“ nebo „ne“. Někdy se realita přiklání víc k ano či k ne, ale není to stoprocentní a někdy se nemůžeme pro žádnou odpověď rozhodnout, jelikož jsou zde rovným dílem věci, které směřují k ano i k ne.

Rozhodly jsme se zařadit i inverzní otázky, abychom rozpoznaly, jestli jsou respondenti při vyplňování pozorní. Dále jsme zařadily i tvrzení, která vyjadřují podobnou věc, abychom ověřili, že respondenti vyplňují test pravdivě.

Tabulka 1: Znění položek testu

#	Znění položky	Pozn.
1	Rád cestuji a navštěvuji nová místa.	znění v ženské variantě: Ráda cestuji a navštěvuji nová místa.
2	Preferuji aktivní dovolenou před pasivní (např. chytání bronzu na pláži).	
3	Pro cestování vyhledávám i místa, která jsou méně turisticky známá.	
4	Šel bych do toho, kdybych měl možnost vyzkoušet si adrenalinový sport.	znění v ženské variantě: Šla bych do toho, kdybych měla možnost vyzkoušet si adrenalinový sport. Podobné tvrzení jako v položce 5
5	Vyhledávám aktivity, které mi zvednou adrenalin.	Podobné tvrzení jako v položce 4
6	Nevadí mi vystavit se nebezpečí.	
7	Mám odvahu zkoušet nové věci.	Podobné tvrzení jako v položce 8
8	Vadí mi, když mám něco ve svém životě měnit.	Inverzní

		Podobné tvrzení jako v položce 7
9	Nebojím se nových výzev.	
10	Bojím se riskovat.	Inverzní Podobné tvrzení jako v položce 11
11	Řídím se heslem: "Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše."	Inverzní Podobné tvrzení jako v položce 10
12	Řekl bych o sobě, že mám rád dobrodružství.	znění v ženské variantě: Řekla bych o sobě, že mám ráda dobrodružství.

Testové škály a výpočet hrubého skóru

Jedná se o jednodimenzionální metodu, tudíž žádné subškály nemáme.

Žádná položka nebyla vyřazena.

Hodnoty zjištěné u všech inverzních položek jsme otočily, aby byly všechny naměřené hodnoty na jednotné škále. Toho jsme dosáhly tak, že jsme u inverzních položek odečetly od čísla 6 číslo, které odpovídá respondentově odpovědi. Poté jsme u každého respondenta zvlášť sečetly všechny naměřené hodnoty u jednotlivých otázek a tím jsme vypočítaly jeho hrubý skór.

Standardizační soubor

K ověření reliability a validity metody a ke stanovení testových norem byl inventář administrován souboru 361 respondentů, z toho 74 mužů a 287 žen.

Tabulka 2: Údaje o věku

Rok narození	Věk	Počet respondentů narozených v tomto roce	Poměr v procentech
1978	40	3	0,83
1979	39	6	1,66
1980	38	5	1,39
1981	37	6	1,66

1982	36	4	1,11
1983	35	6	1,66
1984	34	3	0,83
1985	33	3	0,83
1986	32	9	2,49
1987	31	5	1,39
1988	30	12	3,32
1989	29	6	1,66
1990	28	10	2,77
1991	27	17	4,71
1992	26	15	4,16
1993	25	19	5,26
1994	24	21	5,82
1995	23	25	6,93
1996	22	43	11,91
1997	21	37	10,25
1998	20	25	6,93
1999	19	7	1,94
2000	18	6	1,66
2003	15	4	1,11

Žádné záznamy vyřazeny nebyly.

Při výpočtu věku jsme počítaly s tím, že se všichni účastníci narodili v polovině roku.

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Reliabilitu jako vnitřní konzistenci jsme počítaly metodou split-half. Ta nám vyšla 0, 87 (s korekcí Spearman-Brownovy formule).

Tabulka 3: Vnitřní konzistence

	Cronbachova alfa: 0,83 Standardizovaná alfa: 0,83	
	Korigovaná korelace celku s položkou	**Alfa po odstranění**
P1	0,39	0,83
P2	0,31	0,83
P3	0,44	0,83
P4	0,60	0,81
P5	0,65	0,81

P6	0,62	0,81
P7	0,68	0,81
P8	0,34	0,83
P9	0,62	0,81
P10	0,51	0,82
P11	0,10	0,85
P12	0,68	0,81

Pouze u jedné položky (P11) nám vyšla alfa po odstranění nepatrně vyšší než Cronbachova alfa. Jelikož u této položky ale Korigovaná korelace celku s položkou není záporná, rozhodly jsme se tuto položku zanechat. Validita je totiž důležitější než reliabilita.
Vysvětlení, že tato položka (Řídím se heslem: „Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše.“) nefunguje, jak má, nalézáme v tom, že se jedná o přísloví. Nezkoumá tak konkrétní jev, ale spíše postoj, který každý může vnímat jinak. Proto může být lehce zavádějící a každý respondent ji může pojmout po svém.

Pomocí Prorockého vzorce můžeme zjistit, jakou by měl test reliabilitu, kdyby se přidaly nějaké položky. Např. pokud bychom přidali 10 položek, reliabilita (Cronbachova alfa) by byla 0,90, což je slušné číslo. Pokud bychom test zkrátily na polovinu (o 6 položek), reliabilita by vyšla 0,71. Pod hranici 0,70 bychom klesly při odebrání 7 položek. Pokud bychom stály o reliabilitu 0,95, potřebovaly bychom přidat 34 položek. Tuto reliabilitu tedy máme vydařenou, jsme s ní spokojeny.

Stabilita v čase

Maximální rozestup mezi měřeními byl 19 dní 23h 54 min a minimální byl 7 dní 0 h a 5 min. Průměr byl 14, 05 dnů.

Reliabilitu jako stabilitu v čase jsme spočítaly pomocí korelace hrubých skórů prvního a druhého měření. Výsledek je **0,90**, což je poměrně vysoké číslo. S reliabilitou jsme spokojeny.

Důkazy o validitě metody

Kriteriální validita metody

Porovnávaly jsme vnější kritérium (otázka: „Jaké adrenalinové sporty jsi již vyzkoušel/a?“) s hrubým skórem. Pro přehlednost jsme slovní odpovědi probandů převedly na sloupec 0 a 1, kdy 1 označuje to, že daný jedinec už nějaký adrenalinový sport vyzkoušel a 0 to, že žádný nevyzkoušel. 124 respondentů vyzkoušelo nějaký adrenalinový sport, 237 neuvedlo žádný sport, případně něco jiného než adrenalinový sport (např. šerm). Potom jsme spočítaly bodově-biseriální korelační koeficient tohoto sloupce s hrubým skórem. Jeho hodnota se rovná **0,25**.

Toto vnější kritérium jsme zvolily hlavně proto, že dokazuje, zda daný jedinec skutečně vyzkoušel nějaký adrenalinový sport. Je to totiž konkrétní průkazný fakt, který jasně svědčí o sklonu k dobrodružnosti.

Faktorová struktura inventáře

Nejprve jsme vytvořily sutinový graf abychom zjistily, kolik faktorů tvoří naši škálu. Zjistily jsme ale, že přestože jsme při vymýšlení jednotlivých položek našeho testu používaly subškály, vyšel nám nad hodnotu 1 pouze jeden faktor. Nazvaly jsme ho „Dobrodružnost“. Poté jsme pro výpočet faktorové analýzy použily metodu hlavní osy.

Tabulka 5: Sutinový graf

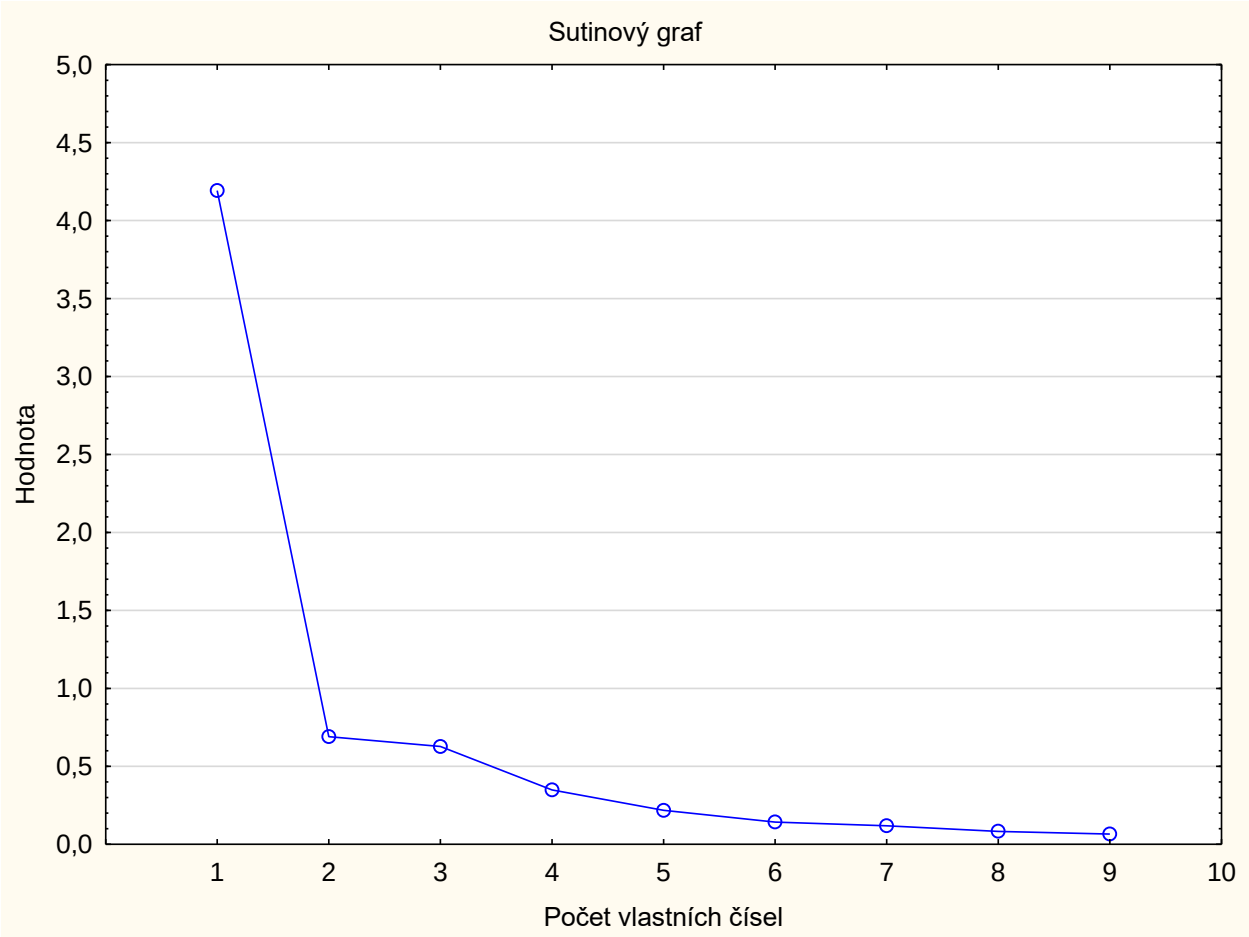

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

Tabulka 6: Faktorové zátěže

Položka	Dobrodružnost
1	0,41
2	0,32
3	0,48
4	**0,68**
5	**0,72**
6	**0,70**
7	**0,74**
8	0,37
9	**0,70**
10	0,54
11	0,10
12	**0,74**
Vysvětlený rozptyl:	33%

Orientační normy

Jestliže již tedy máme vypočítaný hrubý skór, můžeme si podle následujících tabulek převést hrubý skór na z skóry nebo t skóry. Kdy každý řádek představuje jednu hodnotu hrubého skóru.

Normy jsme ještě rozdělili dle pohlaví. Jedna tabulka je tedy pro muže a druhá pro ženy.

Např. jste-li muž a vyšla vám hodnota hrubého skóru 51, potom vaše hodnota z skóru je 1,00 a hodnota t skóru je 60,02.

Tabulka 7: Průměry a směrodatné odchylky mužů a žen

Muži průměr (sm. ochylka)	**Ženy** průměr (sm. ochylka)
43,20 (7,78)	40,35 (7,95)

Tabulka 8: Normy pro převod hrubého skóru na Z skór a T skór pro muže a ženy

Muži			Ženy		
Hrubý skór	**Z skór**	**T skór**	**Hrubý skór**	**Z skór**	**T skór**
≤17	-3,37	16	≤17	-2,94	21
18	-3,24	18	18	-2,81	22
19	-3,11	19	19	-2,69	23
20	-2,98	20	20	-2,56	24
21	-2,85	21	21	-2,43	26
22	-2,72	23	22	-2,31	27
23	-2,60	24	23	-2,18	28
24	-2,47	25	24	-2,06	29
25	-2,34	27	25	-1,93	31
26	-2,21	28	26	-1,80	32
27	-2,08	29	27	-1,68	33
28	-1,95	30	28	-1,55	34
29	-1,82	32	29	-1,43	36
30	-1,70	33	30	-1,30	37
31	-1,57	34	31	-1,18	38
32	-1,44	36	32	-1,05	40
33	-1,31	37	33	-0,92	41
34	-1,18	38	34	-0,80	42
35	-1,05	39	35	-0,67	43
36	-0,93	41	36	-0,55	45
37	-0,80	42	37	-0,42	46
38	-0,67	43	38	-0,30	47
39	-0,54	45	39	-0,17	48
40	-0,41	46	40	-0,04	50
41	-0,28	47	41	0,08	51
42	-0,15	48	42	0,21	52
43	-0,03	50	43	0,33	53
44	0,10	51	44	0,46	55
45	0,23	52	45	0,58	56
46	0,36	54	46	0,71	57
47	0,49	55	47	0,84	58
48	0,62	56	48	0,96	60
49	0,74	57	49	1,09	61
50	0,87	59	50	1,21	62
51	1,00	60	51	1,34	63
52	1,13	61	52	1,46	65
53	1,26	63	53	1,59	66
54	1,39	64	54	1,72	67
55	1,52	65	55	1,84	68
56	1,64	66	56	1,97	70
57	1,77	68	57	2,09	71
58	1,90	69	58	2,22	72
59	2,03	70	59	2,35	73
60	2,16	72	60	2,47	75

Zhodnocení metody

Reliabilita nám vyšla poměrně vysoká, proto jsme s metodou spokojeny. Slabou stránkou by mohla být na první pohled nízká validita, ale ta je v testech poměrně běžná, takže to neznamená, že naše metoda není nutně validní. Další slabou stránkou je, že k měřenému fenoménu není mnoho odborné literatury, tudíž nám dalo práci nějakou sehnat a musely jsme se opírat o příbuzná a obecnější témata.

Použitá literatura

- Eysenckův dotazník IVE (nedat.). Získáno 14. 12. 2018 z http://www.psychosoft.cz/QIve.aspx.
- Nakonečný, M (2013). Lexikon psychologie. Praha: Nakladatelství Vodnář.
- Nolen-Hoeksema S., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R., Wagenaar, W.A. (2012). Psychologie Atkinsonové a Hilgarda. Praha: Portál.
- Petrová, L., Kudláček, M. (2014). Dobrodružství jako prostředek terapie, integrace a rozvoje osob se speciálními potřebami. Získáno 14. 12. 2018 z http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=c3bbd787-f94e-4929-909b-05f7c03dc01b%40sdc-v-sessmgr06.
- Šváb, B. (nedat.). Co je to dobrodružství. Získáno 14. 12. 2018 z https://www.cestovatel.cz/clanky/co-je-to-dobrodruzstvi/.
- Zelenáková, P. (2017). Proč někteří lidé vyhledávají extrémní zážitky více než jiní?. Získáno 17. 12. 2018 z https://psychologieprokazdeho.cz/extremni-zazitky/